

Критерии за избор на амортизационната политика в земеделските предприятия

Иванка Димитрова, Йорданка Велчева

Criteria for selection of depreciation policy in agricultural enterprises: *The paper analyses the methodological issues and existing practices in agricultural enterprises in terms of the applicable depreciation policies. Simulation models have been developed for the analysis of the impact of the criteria "value materiality threshold" and "depreciation methods" in the process of selection of a depreciation policy.*

Key words: *depreciation policy, depreciation value, depreciation methods, materiality threshold, future value*

ВЪВЕДЕНИЕ

Всяко предприятие, което притежава и използва амортизируеми активи, следва да разработи собствена амортизационна политика, която е важна съставна част на счетоводната му политика. Амортизационната политика включва информация за: а) възприетия подход за класифициране на активите като дълготрайните материални и нематериални и като амортизируеми и неамортизируеми; б) възприетия подход при определянето на срока на годност на амортизируемите активи; в) възприетия подход при определянето на остатъчната стойност на амортизируемите активи; г) възприетия метод на амортизация по класове от сходни амортизируеми активи; д) друга информация по преценка на предприятието¹⁵. Основно амортизационната политика на предприятията е съобразена само със **стойностния праг на същественост и метода на амортизация**.

Стойностният праг на същественост представлява стойността, под която амортизируемите активи, независимо от факта, че са дълготрайни, се отчитат като текущ разход при придобиването им [14].

Методите за амортизация представляват начините, по които стойността на амортизируемите активи ще се разпределя през предполагаемия им срок на годност [19]. Това пък от своя страна определя начините, по които предприятията възстановяват капиталовите си разходи и следователно обръщаемостта на капитала в дълготрайни активи.

Съвременното производство се характеризира с нарастващата роля на техниката и технологиите, което води до все по-голямо увеличаване на разходите за амортизация и до все по-голяма **значимост на амортизационната политика** на предприятията.

Целта на настоящия доклад е да се анализират критерии за избор и оценка на амортизационната политика на земеделските предприятия, в сегашните условия у нас, въз основа на разработени симулационни модели за определяне на метод на амортизация и на праг на същественост при класифицирането на амортизируемите активи. Моделите са създадени на база изследване и анализ на методологичните въпроси, свързани с амортизационната политика, и проучване на съществуващата практика за разработването ѝ в конкретни земеделски предприятия.

ИЗЛОЖЕНИЕ

АНАЛИЗ НА ИЗПОЛЗВАНИТЕ КРИТЕРИИ ЗА ИЗБОР НА АМОТИЗАЦИОННАТА ПОЛИТИКА

Съгласно приложимите стандарти (*СС 4 Отчитане на амортизацията и МСС 16 Имоти, машини и съоръжения*), методите за амортизация могат да бъдат

¹⁵ Национални стандарти за финансови отчети за малки и средни предприятия. С., Нова звезда, 2007, с. 47-48.

линейни и нелинейни. Нелинейните методи, от своя страна, са прогресивни (с увеличаващ се годишен разход за амортизация), дегресивни (с намаляващ се годишен разход за амортизация) и в зависимост от обема на дейността.

Предприятията изготвят счетоводни и данъчни амортизационни планове. **Счетоводният амортизационен план** отразява амортизационната политика на предприятието – избрания от него праг на същественост за класифициране на амортизируемите му активи, избрания метод на амортизация за отделните групи активи, както и полезния живот и остатъчната стойност на всеки амортизируем актив. Предприятията са задължени (чл. 52 от ЗКПО) да изготвят и **Данъчен амортизационен план** [17]. В данъчния амортизационен план се включват данъчните амортизируеми активи, чиято стойност, съгласно чл. 50 от същия закон, е равна или превишава по-ниската стойност от: стойността праг на същественост за дълготрайния материален актив, определен в счетоводната политика на данъчно задълженото лице или 700 лева (седемстотин лева). Годишните данъчни амортизации на данъчните амортизируеми активи се определят по линейния метод съгласно данъчните норми съгласно **чл. 55. (2)**, диференцирани за 7 категории активи.

При определяне на данъчния финансов резултат, съгласно чл. 54 на ЗКПО, **се признават** годишните **данъчни** амортизации, а **счетоводните** разходи за амортизации **не се признават** за данъчни цели. Това означава, че при прилагане на нелинейни методи за амортизация се формират данъчни разлики и е налице данъчен ефект.

В счетоводните стандарти [18, 19] и литературните източници [1 - 17, 20 - 22] не се третира въпросът за прага на същественост.

В съществуващата практика¹⁶, амортизационната политика на предприятията е в съответствие с изискванията на данъчния закон, като се прилагат данъчно признатите максимални амортизационни норми по групи активи съгл чл. 55 (2) – в около 75 % от предприятията. Около 58% от предприятията прилагат *данъчния праг на същественост* (700 лв.), а останалите - по-нисък праг на същественост (най-често 500 лв.).

За избора на метод на амортизация се прилагат следните критерии. Линейният метод „се прилага тогава, когато предприятието не може да определи ползата от употребата на активите в рамките на срока на годност.“ Намаляващите нелинейни методи за амортизация „се прилагат тогава, когато предприятието е определило, че ползата от активите е предимно в началото на срока им на годност и впоследствие намалява.“ Увеличаващите нелинейни методи за амортизация „се прилагат тогава, когато предприятието е определило, че ползата от активите е предимно в края на срока им на годност, а не в началото.“¹⁷

Повечето от предприятията, в това число и земеделските предприятия, не могат да определят промените в ползата от използването на амортизируемите си активи в рамките на срока им на годност и съобразно това да разпределят стойността им, поради което избират линейния метод за амортизация. Но линейният метод е „неподходящ за активи, търпящи силното въздействие на научно-техническите постижения, тъй като поради бързото морално износване на тези активи е подходящо те да не бъдат използвани до края на срока на годност, а да

¹⁶ Информационната емпирична база на изследването са годишни финансови отчети и отчетни доклади на управителните органи на 47 земеделски предприятия (от североизточна България, занимаващи се с растениевъдство – предимно зърнопроизводство) за период от 6 години (2006-2011).

¹⁷ Национални стандарти за финансови отчети за малки и средни предприятия. С., Нова звезда, 2007, с. 46.

бъдат подменяни с нови, по-качествени активи, преди той да изтече"¹⁸. Това означава, че при избора на метод за амортизация, освен ползата от използването на активите, трябва да се има предвид **моралното остаряване на активите**.

В литературните източници и практиката, при избора на праг на същественост и метод на амортизация, не се отчита и **неравностойността на парите във времето**. Не се взема предвид и влиянието на **инфлационните процеси**.

СИМУЛАЦИОННИ МОДЕЛИ ЗА ИЗСЛЕДВАНЕ И ИЗБОР НА ПРАГ НА СЪЩЕСТВЕННОСТ И МЕТОД НА АМОТИЗАЦИЯ

Бързото морално остаряване на голяма част от амортизируемите активи, както и неравностойността на парите във времето, са критерии, които са в полза на намаляващите методи за амортизация. Колкото по-рано във времето се възстановят капиталовите разходи на предприятието, толкова **тяхната стойност към един бъдещ момент (края на срока на годност или по-рано), ще бъде по-висока**. Съществуват определени зависимости между рентабилността на фирмената дейност и избраните праг на същественост и метод на амортизация. Изследването им за конкретните предприятия може да стане чрез разработените **симулационни модели**.

Симулационният модел за определяне на прага на същественост е в два варианта:

- за изследване на праг на същественост **по-голям** от данъчния;
- за изследване на праг на същественост **по-малък** от данъчния.

В първия случай се сравняват бъдещите стойности на текущите счетоводни разходи като при счетоводния праг на същественост се отчита и данъчният ефект от непризнатите за данъчни цели разходи. Счетоводните разходи (СчР) се получават като от счетоводния праг на същественост (СчП) се извади начисления корпоративен данък (с данъчна ставка Т) върху непризнатите за данъчни цели разходи (счетоводният праг, намален с данъчните амортизации).

$$СчР = СчП - Т.(СчП - ДАм) \quad (1)$$

В примера¹⁹ (таблица 1):

$$СчР = 2000 - 10\% . (2000 - 15\% . 2000) = 2000 - 170 = 1830 \text{ лв.}$$

Основните параметри, които се включват в модела и влияят при избора на праг на същественост, са: счетоводният и данъчният праг на същественост, данъчните амортизационни норми, данъчната ставка за корпоративния данък, рентабилността на фирмата. Изследвано е *влиянието на рентабилността на фирмата върху прага на същественост*, когато избраният от предприятието праг на същественост е > от данъчния праг. Изчисленията са при 14%, 10%, 5% и 3% рентабилност. Оказва се, че при *висока рентабилност* фирмата може да печели от по-високия праг на същественост, тъй като бъдещата стойност (FV) на текущите разходи при счетоводния праг е значително **по-висока** (при 14% доходност разликата е с 851,20 лв. или с 28,4%; при 10% - съответно с 474,26 лв. или със 17,8%; при 5% - със 104,82 лв. или с 4,5%). При *ниска доходност* – в примера 3% , FV на текущите разходи при счетоводния праг е **по-ниска**. (Ако счетоводният праг е с друг размер – например 1 500 лв. или изследваният актив е с друга амортизационна норма, при същата данъчна ставка и нива на рентабилност – резултатите ще се различават, но тенденцията ще се запази). Резултатите от симулирането при различно ниво на рентабилност са дадени в таблица 1.

¹⁸ Гълъбов, М. Методите за амортизация в българските индустриални фирми – възможности и решения. <<http://research.unwe.bg>>.

¹⁹ Актив от категория VII (обзаваждане) с данъчна амортизационна норма 15%, амортизируема стойност 2 000 лв. при счетоводен праг на същественост 2 000 лв.

Таблица 1. Симуляционен модел за избор на праг на същественост по-висок от данъчния

Години		АС	По ЗКПО - 700 лв.	> от прага по ЗКПО	Данъчен ефект	Коригиран счетоводен разход	LF при 14% лихва	FV по ЗКПО	FV при > праг	
1	15%	2000	300	2000	170	1830	2,102086	630,6258	3846,818	
2	15%	2000	300				1,843935	553,1806		
3	15%	2000	300				1,617487	485,2461		
4	15%	2000	300				1,418848	425,6545		
5	15%	2000	300				1,244604	373,3811		
6	15%	2000	300				1,091758	327,5273		
6,7	10%	2000	200				1	200		
								2995,62	3846,82	
						Разлика			851,20	28,4%
	10%			5%			3%			
LF при 10% лихва	FV по ЗКПО	FV при > праг		LF при 5% лихва	FV по ЗКПО	FV при > праг		LF при 3% лихва	FV по ЗКПО	FV при > праг
1,716708	515,0125	3141,6		1,3187	395,61	2413,2061		1,182462	354,7385	2163,905
1,560644	468,1932			1,2559	376,77			1,148021	344,4063	
1,418767	425,6302			1,1961	358,83			1,114584	334,3751	
1,289788	386,9365			1,1391	341,74			1,08212	324,636	
1,172535	351,7605			1,0849	325,47			1,050602	315,1806	
1,065941	319,7822			1,0332	309,97			1,020002	306,0005	
1	200			1	200			1	200	
	2667,315	3141,6			2308,4	2413,2061			2179,337	2163,905
		474,26	17,8%			104,82	4,5%			-15,43

При втория симуляционен модел, когато **счетоводният праг** на същественост е **по-нисък** от данъчния²⁰, бъдещата стойност на текущите счетоводни разходи при счетоводния праг е **по-ниска**. При това, колкото рентабилността на фирмата е по-висока, толкова е по-неизгодно предприятието да приема по-нисък праг на същественост от данъчния (при 14% рентабилност разликата е с 302,14 лв. или с 28,8%; при 10% - съответно със 191,53 лв. или с 22,38%; при 5% - с 82,25 лв. или с 12,5%; при 3% - с 46,40 лв. или със 7,9%). Резултатите от симулирането при рентабилност 14% и 10% са дадени в таблица 2. Върху ефекта от счетоводния праг влияят, както при първия вариант на модела, избраният размер на счетоводния праг и данъчната норма.

Таблица 2. Симуляционен модел за избор на праг на същественост по-нисък от данъчния

	АС	По ЗКПО - 700 лв.	< от прага по ЗКПО	LF при 14% лихва	FV по ЗКПО	FV при < праг	LF при 10% лихва	FV по ЗКПО	FV при < праг
15%	500	500	75	2,1021	1051,0431	157,6565	1,716708	858,3542	128,7531
15%	500		75	1,8439		138,2951	1,560644		117,0483
15%	500		75	1,6175		121,3115	1,418767		106,4075
15%	500		75	1,4188		106,4136	1,289788		96,73413
15%	500		75	1,2446		93,34528	1,172535		87,94012
15%	500		75	1,0918		81,88183	1,065941		79,94556
10%	500		50	1		50	1		50
			500		1051,04	748,90		858,35	666,83
			Разлика			-302,14			-191,53
						-28,8%			-22,3%

За избора на метод за амортизация се използва симуляционен модел, чрез който се съпоставят бъдещите стойности на паричните постъпления от начислените

²⁰ Актив от категория VII (обзавеждане) с данъчна амортизационна норма 15%, амортизируема стойност 500 лв. при счетоводен праг на същественост 500 лв.

амортизации по линеен метод (с максимални данъчни норми), дегресивен (намаляващ) и прогресивен (увеличаващ) методи на амортизация.

При определяне на паричните потоци по счетоводните методи се отразява данъчният ефект от възникналите временни разлики. Текущите счетоводни разходи се получават като от счетоводните амортизации (СчАм) се извади данъчният ефект от непризнатите за данъчни цели разходи за амортизация:

$$СчР = СчАм - Т.(СчАм - ДАм) \quad (2)$$

където: **ДАм** е данъчната амортизация.

При използване на намаляващ метод на амортизация, данъчната разлика е положителна и корекцията е в намаление, а при увеличаващ метод на амортизация – данъчната разлика е отрицателна и корекцията е в увеличение.

Резултатите от симулирането при използването на различни методи на амортизация са дадени в таблица 3.²¹

Таблица 3. Симуляционен модел за избор на метод за амортизация

Години	Амортизационна квота			Данъчна разлика		Корпоративен данък	
	По данъчна норма 25%	Дегресивен - сума на числата	Прогресивен - сума на числата	Дегресивен	Прогресивен	Дегресивен	Прогресивен
1	15000	24000	6000	9000	-9000	900	-900
2	15000	18000	12000	3000	-3000	300	-300
3	15000	12000	18000	-3000	3000	-300	300
4	15000	6000	24000	-9000	9000	-900	900
Сума 10	60000	60000	60000	0	0		
LF при 14% лихва	FV линеен	FV дегресивен	FV прогресивен	LF при 10% лихва	FV линеен	FV дегресивен	FV прогресивен
1,481544	22223,16	34223,6664	10222,6536	1,331	19965	30746,1	9183,9
1,2996	19494	23002,92	15985,08	1,21	18150	21417	14883
1,14	17100	14022	20178	1,1	16500	13530	19470
1	15000	6900	23100	1	15000	6900	23100
	73817,16	78148,5864	69485,7336		69615	72593,1	66636,9
Разлика		4331,4264	-4331,4264			2978,1	-2978,1

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Основните резултати и изводи от разработката се заключават в следното:

1. Проучена и анализирана е съществуващата теория и практика по отношение на амортизационната политика и е установено, че в по-голямата част от земеделските предприятия у нас, при разработването ѝ, се вземат предвид само два фактора - данъчните амортизационни норми и данъчния праг на същественост.

2. Разработени са симуляционни модели, с помощта на които е изследвано влиянието на неравностойността на парите във времето върху избора на праг на същественост и на метод на амортизация, и е установено, че е налице ясно изразена зависимост между рентабилността на фирмата и избраните праг на същественост и метод на амортизация.

3. Направен е изводът, че, при равни други условия, следва да бъдат избирани намаляващи методи за амортизация и по-високи прагове на същественост, поради неравностойността на парите във времето, ускоряването на моралното остаряване и инфлационните процеси.

²¹ Актив от категория V (транспортно средство) с данъчна амортизационна норма 25% и амортизируема стойност 60 000 лв.

ЛИТЕРАТУРА

- [1]. Александров, Ст., Ст. Дурин, Б. Славков. Финансово управление на фирмата. С, ИК „Труд и право“, „МТ-студио“, Полиграфически комбинат „Д. Благоев“ ООД, с. 181-190.
- [2]. Бонев, Ж. Мястото на остатъчната стойност на дълготрайните активи в амортизационната политика и отчетността в предприятието // Счетоводство, 2008, бр. 11, с. 4-6.
- [3]. Велев, И. Дълготрайните материални активи – практически аспекти // Вестник за счетоводителя и финансиста, 2005, бр. 8, с. 3, 8; продължение в бр. 9, с. 8, 10 и бр. 11, с. 10.
- [4]. Вълчев, Г. Аспекти на амортизационната политика на предприятията // Български счетоводител, 2004, бр. 13, с. 15-16.
- [5]. Гълъбов, М. Методите за амортизация в българските индустриални фирми – възможности и решения. <<http://research.unwe.bg>>.
- [6]. Данаил, Д. Финансов мениджмънт в бизнеса (фирмен, банков) – второ допълнено и преработено издание. С., ИК „Люрен“, 1996, с.199-205.
- [7]. Димитрова, М. Данъчни амортизируеми активи // Делова седмица, 2009, бр. 24, с. 8-10, продължение в бр. 25, с. 7-9.
- [8]. Дочев, И. Амортизационната политика на българските предприятия // Български счетоводител, 2003, бр. 8, с. 6-8.
- [9]. Златков, И. Амортизационната политика на предприятията // Делова седмица, 2005, бр. 50, с. 1, 4, 8.
- [10]. Меразчиев, В. Елементи на счетоводната политика // Български счетоводител, 2006, бр. 13, с. 7-12.
- [11]. Николов, Н. Финансов анализ. Варна, PRINCEPS, 1995, с. 77-96.
- [12]. Решовски, Б. Амортизационната политика – важен елемент на счетоводната политика на предприятията // Актив, 2008, бр. 4. <<http://www.dobipress.bg/bg/izdatelstvo/5-100/2012/113/470/>>.
- [13]. Симеонов, И. Данъчен амортизационен план и данъчни амортизируеми активи // Български счетоводител, 2008, бр. 13, с. 13-18.
- [14]. Стефанова, Р. Стойностен праг на същественост на активи, състоящи се от отделни компоненти. Експертис Бюлетин, Български законник ЕООД. <<http://ezines.zakonnik.net>>.
- [15]. Тимчев, М., Гълъбов М. Методи на амортизацията // Български счетоводител, 2005, бр. 2, с. 13-16, продължение в бр. 3, с. 25-28.
- [16]. Чуков, К. Логика на връзката „амортизация-обръщаемост-ефективност от използването на дълготрайните материални активи“ // Български счетоводител, 2009, бр. 4, с. 2-6.
- [17]. Закон за корпоративното подоходно облагане. В сила от 01.01.2007 г. Обн. ДВ бр. 105 от 22 Декември 2006 г., посл. изм. и доп. ДВ бр. 40 от 29 Май 2012 г.
- [18]. Международни стандарти за финансови отчети (МСФО™) 2005 – съдържа Международни счетоводни стандарти (МСС™). С., СИЕЛА, 2006, с. 235-245.
- [19]. Национални стандарти за финансови отчети за малки и средни предприятия. С., Нова звезда, 2007, с. 42-48.
- [20]. Кадушин, А. И., Михайлова Н. Б. Оценка влияния способов амортизации основных фондов на рационализацию денежных потоков производственной компании // Корпоративный менеджмент. <<http://www.sfin.ru>>.
- [21]. Руднев, Ю. А., Саприцкий Э. Б. Оптимизация амортизационной политики предприятий как одно из новых направлений оценочной деятельности. <<http://www.valuer.ru/ocenshik>>.
- [22]. Ткаченко, А. С. Выбор оптимального способа на амортизации // Научный Журнал Кубанского государственного аграрного университета. <<http://ej.kubagro.ru/get.asp?id=>

За контакти:

доц. д-р Йорданка Велчева, Катедра “Мениджмънт и бизнес развитие”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, тел.: 082-888 776, e-mail: jvelcheva@ecs.uni-ruse.bg
гл.ас. Иванка Борисова Димитрова, кат. Икономика, ФБМ, 082-888 416, E-mail: idimitrova@uni-ruse.bg

Докладът е рецензиран